

Představitelé StB v Praze

K 1. lednu 1949 v Čechách a na Moravě bylo v organizaci státní správy zrušeno zemské zřízení a nahrazeno zřízením krajským. Současně s tím byla vytvořena krajská velitelství Státní bezpečnosti (KV-StB) a Veřejné bezpečnosti (KV-VB, tehdy označované jako Národní bezpečnost). Vedení Bezpečnosti přikládalo krajským složkám StB značný význam, obyvatelstvo také, protože to byli především právě příslušníci těchto útvarů, s nimiž lidé nejčastěji přicházeli do styku. V I. 1949–1989 prošly krajské útvary StB mnoha organizačními proměnami, zachovaly si ovšem přitom vždy své základní složení, které kopírovalo centrální útvary Státní bezpečnosti. Mezi základní státobezpečnostní složky krajských správ patřily útvary kontrarozvědné, působící jednak proti vnějšímu nepříteli (zaměřené proti činnosti zahraničních rozvědek a jejich spolupracovníkům na území Československa) a proti vnitřnímu nepříteli (kterým byli všichni – i potenciální – odpůrci komunistického režimu) a útvary mající zabezpečovat kontrarozvědnou ochranu ekonomiky (ochrana ekonomiky, důležitých ekonomických objektů a státního tajemství). Důležitými složkami byly také útvary vyšetřovací, sledování a útvary zabezpečující činnost operativní techniky.

Zvláštní postavení mezi krajskými útvary měla Státní bezpečnost působící v Praze, do jejíž kompetence kromě hlavního města spadal i Pražský (později Středočeský) kraj. Struktura StB v Praze se proto od ostatních krajských útvarů odlišovala a byla (zvláště ve druhé polovině 60. let) značně komplikovaná. Stejně jako v ostatních krajích vznikla v Praze k 1. 1. 1954 sloučením krajské správy StB s krajskou správou VB (Národní bezpečnosti) jednotná krajská správa ministerstva vnitra (KS-MV). V r. 1966 se krajské správy ministerstva vnitra změnily na krajské správy Sboru národní bezpečnosti (KS-SNB) a v jejich rámci byly ve všech krajích - s výjimkou Prahy - vytvořeny správy státní bezpečnosti (S-StB). V Praze byly jednotlivé státobezpečnostní útvary (např. kontrarozvědný odbor pro Středočeský kraj a kontrarozvědný odbor pro hlavní město Prahu) přímo organizačně začleněny do krajské správy Sboru národní bezpečnosti. Toto uspořádání bylo v platnosti až do roku 1969, kdy byla i v Praze zřízena správa Státní bezpečnosti.

Stejně jako krajské útvary StB kopírovaly centrální útvary organizačně, bylo podobné i jejich zaměření. Na přelomu 40. a 50. let 20. století byla jejich pozornost zaměřena na perzekuci „třídniho nepřítel“, následovaly procesy s komunisty a příslušníky bezpečnostního aparátu. V roce 1951 v souvislosti s personálními čistkami v řadách StB, které zasáhly převážně vedení, postihly největší změny krajské velitelství StB v Praze, kde došlo ke změnám na všech místech velitelů. V polovině 50. let byla činnost krajské správy zaměřena především na tzv. bývalé lidi (představitel a členy nekomunistických stran, organizací a spolků, továrníky, živnostníky apod. Později všichni oponenti a odpůrci komunistického režimu). V druhé polovině 60. let se do čela zájmu StB dostával tzv. vnější nepřítel. Po r. 1968 přišly čistky ve společnosti, komunistické straně i bezpečnosti, StB svou pozornost napřela především proti domácí opozici, tzv. antisocialistickým silám, praví-covým seskupením a ideologické diverzi. Domácí oponenti režimu, především členové CHARTY 77 a Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS) zůstali v čele zájmu StB i v 80. letech.

Sestavit chronologický přehled vedoucích představitelů Státní bezpečnosti v Praze není snadné, zejména do poloviny 50. let chybí přesné údaje. Tato výstava chce ukázat portréty několika představitelů Státní bezpečnosti v Praze a tehdejším Pražském (později Středočeském kraji). Panely jsou věnovány vybraným krajským velitelům Státní bezpečnosti v Praze, snaží se postihnout celé období let 1949-1989 a vybrat nejzajímavější dokumenty, které tyto osoby charakterizují. A. Zahajský je příkladem příslušníka StB, který udělal rychlou kariéru na přelomu 40. a 50. let, a která skončila v souvislosti s politickými procesy a následnými čistkami v bezpečnosti. A. Kratina stál v čele StB v Praze v polovině 50. let a M. Mašek vedl krajskou správu ministerstva vnitra na přelomu 50. a 60. let. B. Říha dovedl KS-SNB Praha k reformnímu roku 1968, kdy byl odvolán, následuje několik portrétů náčelníků, kteří řídili StB v Praze během normalizace 70. a 80. let. B. Molnár je potom známým příkladem vedoucího příslušníka bezpečnosti, který vrchol své kariéry zažil u rozvědky a v 60. letech se zapsal do dějin tajných zpravodajských služeb.

K představitelům náčelníků Správy SNB v Praze (od r. 1976 Správa SNB hlavního města Prahy a Středočeského kraje) patřil Josef Ripl, který vešel do povědomí především jako jeden z těch pracovníků ministerstva vnitra, kteří v srpnu 1968 napomáhali okupaci Československa, B. Carda potom stál v čele SNB ve středních Čechách v 80. letech.

Vedoucí představitelé složky StB v Praze v I. 1949-1989

Šedivý Bohuslav 1. 1. 1949 – 15. 10. 1949 velitel KV-StB Praha
Zahajský Alois 15. 10. 1949 – 27. 1. 1951 velitel KV-StB Praha
Hrbatý Otto únor 1951 – prosinec 1951 velitel KV-StB Praha
Svoboda František prosinec 1951 – 19. 2. 1953 velitel KV-StB Praha
Kratina Antonín 19. 2. 1953 – 27. 3. 1954 náčelník KS-MV Praha
Příhoda Jan 1. 2. 1954 – 31. 12. 1954 náčelník KS-MV Praha
Mašek Miroslav 1. 1. 1955 – 1. 3. 1963 náčelník KS-MV Praha
Říha Bohumil 1. 3. 1963 – 15. 7. 1968 náčelník KS-SNB Praha
Němec František 1. 10. 1968 – 31. 12. 1972 náčelník KS-SNB Praha
Pechek Václav 15. 11. 1968 - 28. 2. 1970 zástupce náčelníka KS-SNB Praha pro StB
Šmakal Miroslav 1. 3. 1970 – 31. 12. 1972 náčelník S-StB Praha
Beran Jan 1. 1. 1973 – 1. 5. 1974 náčelník S-StB Praha
Kupec Karel 1. 8. 1974 – 1. 12. 1977 náčelník S-StB Praha
Němec Zdeněk 1. 12. 1977 – 31. 1. 1981 náčelník S-StB Praha
Mézl Oldřich 1. 3. 1981 – 30. 6. 1987 náčelník S-StB Praha
Chmelíček Antonín 1. 7. 1987 – 15. 4. 1989 náčelník S-StB Praha
Bytčánek Jiří 15. 4. 1989 – 7. 12. 1989 náčelník S-StB Praha

Náčelníci II. (kontrarozvědného) odboru v Praze ve druhé polovině 60. let do vzniku S-StB Praha

Molnár Bohumír 1. 7. 1967 - 24. 8. 1968 zástupce náčelníka KS-SNB Praha a současně náčelník kontrarozvědného odboru pro Středočeský kraj
Saksl Jaroslav 1. 7. 1965 - 15. 7. 1968 zástupce náčelníka KS-SNB Praha a současně náčelník kontrarozvědného odboru pro hlavní město Prahu

Bartolomějská ulice č.7 - sídlo StB

Organizační struktura 1964

